

З. Косенко Н. Вчити розуміти красу і поважати кожну особистість (Учительські роздуми про міжпредметні зв'язки при вивченні української словесності за новими програмами) // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2005. – №5.

Гришко С.С.,
учениця,
Бердянська спеціалізована школа І–ІІІ ступенів № 16
з поглибленим вивченням іноземних мов
Наукові керівники – **Грицан Г.Л., Ньюкало О.В.**

ОЗНАКИ ЕПІСТОЛЯРНОГО СТИЛЮ У ФРОНТОВИХ ЛИСТАХ В.А. ЛІСНЯКА

У сучасній українській мові виділяють такі основні стилі: науковий, офіційно-діловий, публіцистичний, художній, розмовний, конфесійний. А в деяких з них – ще й різновиди [1, 21].

Окремі науковці до основного переліку додають ще й епістолярний. У лінгвістиці немає одностайного погляду щодо терміна “епістолярний стиль”. Так, в академічних підручниках І.П.Ющука, О.Б.Олійник, Г.О.Козачук, М.І.Пентилюк, І.Г.Чередниченка, О.Д.Пономаріва цей стиль не розглядається як самостійний. Деякі стилісти трактують епістолярний стиль як писемний різновид усно-розмовного. Такої думки, наприклад, дотримується С.Антоненко, співвідносячи лист, що є жанром епістолярного стилю, з розмовним стилем, умотивовуючи це вживанням в листах розмовної лексики й фразеології, синтаксису, який притаманний усному розмовному мовленню. Натомість літературний критик М.Коцюбинська вважає, що твори епістолярного жанру можуть бути включені до власне публіцистичного підстилю [2]. Цікавою є точка зору В. Наєра, котрий вважає епістолярне мовлення міжстильовим явищем і стверджує, що епістолярна форма писемного мовлення наявна в усіх стилях мови, зокрема зазначаючи, що “... епістолярні тексти в мовному плані відповідають вимогам цих стилів, а в структурно-композиційному – зберігають властиву їм сталу форму”. За ним, “листи, які стоять поза будь-яким функціональним стилем, підпорядковуються в цілому одній інваріантній композиційній моделі і, таким чином, об’єднуються в єдиній формі мовленнєвої варіативності, яка є специфічною ознакою епістолярного жанру” [3, 45].

Детально дослідили епістолярний стиль такі науковці: Л.І.Мацько, С.О.Караман, О.В.Караман, О.М.Авраменко, В.Ф.Чукіна. Вони наполягають на тому, що епістолярний стиль має право на існування, аргументуючи такий підхід тим, що в листах можна виділити мету, ознаки, сферу використання, тематику і зміст, жанри реалізації, мовні засоби.

Багато науковців зазначають, що метою епістолярного стилю є обслуговування заочного спілкування людей у всіх сферах їхнього життя, поінформування адресата про нагальне для автора, прагнення викликати почуття, співвідносні з емоційним настроєм адресанта. Серед типових мовних ознак дослідники виділяють такі: невимушеність у доборі мовних засобів; персональність; емоційність; безпосередність; здебільшого приватність спілкування, наявність стереотипних словесних формул, зокрема використання звертань, традиційних словосполучень; вільна композиція, проте з “ефектом рамки” (початкова і прощальна фраза); поєднання компонентів художнього й розмовного стилів; інколи публіцистичність мовлення. Для сфери використання, на думку окремих лінгвістів, особливим є відсутність чітких меж: від побуту, інтимного життя – до виробництва, політики, науки, мистецтва. Тематика і зміст зразків епістолярного стилю різняться залежно від сфери їх використання та інтересів адресатів.

Серед мовних засобів епістолярних творів, на думку науковців, є такі: звертання у кличному відмінку, форми ввічливості, багатозначна, емоційно забарвлена, зменшено-пестлива лексика, різноманіття дієслівних форм, синтаксичних конструкцій, наявність стандартних формул вітання, побажання, поради, згоди, відмови, подяки, схвалення, розради, співчуття.

Особливістю епістолярного стилю є наявність лише писемної форми вияву, перевага монологічного мовлення.

У процесі дослідження фронтових листів В.А.Лісняка виявлено, що опрацьовані нами твори є зразками родинно-побутового листування. Його мета – це вільний вияв стану автора, обмін думками з близькими. Домінуючим у творах є орієнтація на адресата. У листах автор виявляє погляди, мрії, наміри, бажання.

Основні композиційні прийоми, використані Лісняком: розповіді побутового та критичного змісту, роздуми, сни, спомини, внутрішні монологи, віртуальні діалоги з дружиною.

Усі тексти ідейно завершені, незважаючи на варіативність розміру (від розлогих розповідей до листів на 4 речення), є зрозумілими, думка в них висловлюється чітко. В основному листи Лісняка побудовані композиційно правильно: вітання, виклад думки, прощання, підпис. Текст від 10 жовтня 1943 року закінчується допискою (*P.S. Я посилаю лист за листом, щоб швидше пробитися до Вас, мої рідні. Пишу, як бачите, кожному зокрема і всім разом, тільки б швидше одержати від вас звістку, хай вже таку, яку судила нам доля*), що зумовлений необхідністю підкреслити надзвичайно емоційного стану душі адресанта. Лист від 01 серпня 1944 року містить епіграф – слова О.С.Пушкіна (*Не вдруг увянет наша младость, Не вдруг восторги бросят нас, И неожиданную радость Еще обнимем мы не раз*), який підкреслює чуттєвість даної епістоли та ерудованість автора листа.

Листи мають суттєві ознаки, які характерні для епістолярного тексту:

1. використання звертань у кличній формі. Вони вирізняються поетичністю, різноманітністю, часто поширюються пояснювальними словами, що вказують

на ніжне ставлення автора до адресата. Назви останнього ускладнюються суфіксами здрібніло-пестливої, голубливої оцінки (*Люба моя дружинонька! Дорога Марійко! Квітонько-Марійко! Ластівко моя прекрасна! Срібна моя рибонька! Зіронько моя, Марійко!*);

2. спонукальність листів виражається формами наказового способу дієслів (*озвися до мене, не губи себе, пробач мені, збирай, проси, міцнійте, мої дорогі*);

3. наявність форм прощання (*обнімаю вас, цілую тебе у твою шовкову голівоньку, сонячно вітаю вас!*);

4. форма підпису підкреслює дружні взаємини автора з адресатом (переважно – *Ваш друг і батько Василь Лісняк*, але є більш інтимні – *Твій Василь* або дещо офіційні – *В.Л., Василь Лісняк*);

5. невимушеність у доборі мовних засобів, безпосередність у вираженні емоцій (*так прекрасно визрів я, передаю своє серце Вам*);

6. граматичні конструкції й лексичне наповнення властиві усному розмовному мовленню (*сю ніч, прийдешнє, жив-здоров буду*), наявні односкладні речення (*Озвися до мене, сонце моє!*);

7. синтаксис листів підкреслює поетичну індивідуальність автора;

8. тексти насичені рядками віршів, описами природи та портретними замальовками, вражають метафоричністю. У них простежується ліризм, щирість. [4, 186-208].

Отже, проаналізовані нами тексти мають ознаки епістолярного.

Література

1. Авраменко О., Чукіна В. Стилїстика сучасної української мови. Програма факультативного курсу/ 10-11 кл. – К. : Грамота, 2008. – 256 с.

2. Коцюбинська М. Х. Зафіксоване і нетлінне: роздуми про епістолярну творчість / Михайлина Хомівна Коцюбинська. – К. : Дух і літера. Харківська правозахисна група, 2001. – 300 с.

3. Наер В. Л. К проблеме жанра в системе функционально-стилистической дифференциации языка / В.Л. Наер // Стилистические аспекты устной и письменной коммуникации. – М.: МГПИИЯ, 1987. – С. 39–47.

4. Лісняк В. А. Вибране: поезії, проза, публіцистика, критика; фронтові листи, пісні, фотодокументи. – Запоріжжя : Дніпропетровський металург, 2008. – 332 с.

Грона Н.В.,

доктор педагогічних наук,

Прилуцький гуманітарно-педагогічний коледж ім. І. Я. Франка

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Сучасні підходи до викладання характеризуються застосуванням підходів, які забезпечують двоспрямований потік інформації викладач <=> студент,

студент <=> студент незалежно від форми заняття (лекція, практичне заняття, ділова гра тощо).

Застосування активних форм і методів організації навчально-пізнавальної діяльності у вищому навчальному закладі є одним із перспективних напрямів практичної підготовки фахівців до педагогічної діяльності (А. Алексюк, В. Бондар, А. Ліненко, О. Мороз, О. Пехота, О. Савченко, М. Фіцула, Л. Хомич, Л. Шапошнікова, В. Якунін) [4]. Варіативні форми організації навчальних занять (лекція, семінар, практичне, лабораторне заняття) досліджували К. Баханов, А. Булда, В.Власов, П. Мороз, О. Пометун, В. Сотниченко, Т. Чубукова та ін. Підвищення ефективності процесу викладання у закладах вищої освіти вимагає подальшого вдосконалення всього комплексу основних організаційних форм навчання. Сучасна вища школа потребує застосування нових підходів з метою удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців.

Мета статті полягає у висвітленні змісту практичних занять з методики навчання української мови як активної форми викладання в підготовці майбутнього фахівця для початкової школи.

На практичних заняттях студенти засвоюють необхідні навички шляхом застосування таких методів і прийомів, які стимулюють пізнавальну активність студентів. Студент вступає в діалог із викладачем, одногрупниками, виконує творчі завдання. Основними методами і прийомами роботи є самостійна пошукова робота, проблемні і творчі завдання.

Практичні форми навчання ставлять за мету: сформувати стійку мотивацію студентів до лінгводидактичної підготовки студентів із кожного розділу курсу; з'ясувати рівень засвоєння теоретичного матеріалу, необхідного для лінгводидактичної підготовки, систематизувати й поглибити раніше набуті знання; сформувати вміння й навички грамотного професійного спілкування майбутніх учителів початкових класів із застосуванням інтерактивних імітаційних методів (рольових та ділових ігор, імітаційних ситуацій), підвищити рівень мовленнєвої та професійної культури майбутніх фахівців.

Практичні заняття проводяться відповідно до розробленого плану, який містить перелік основних запитань, список рекомендованої літератури, завдання для самостійної роботи студентів [2].

Під час практичних занять з методики навчання української мови ефективними є вправи і завдання, у яких природними є різні мовленнєві ситуації і виокремлюється індивідуальне мовлення студентів, здійснюється мовне виховання і формується усвідомлене сприймання позитивної мовленнєвої поведінки. Наприклад, під час вивчення теми “Методика опрацювання розділу “Текст”” пропонуємо такі завдання: дібрати тематику есе для учнів 3, 4 класу; вправи для формування й закріплення вмінь (на основі текстів В. О. Сухомлинського): визначати тему, основну думку тексту, добирати заголовок до тексту, вміння відновлювати деформований текст, вміння складати план тексту; характеризувати етапи мовленнєвої діяльності молодшого школяра в процесі підготовки та написання есе на тему “Що я

думаю про свою Батьківщину? (Як я ставлюся до своєї Батьківщини? Що я бажаю своїй Батьківщині?)” – за вибором студента, назвати вміння, які формує вчитель на кожному етапі.

Для того, щоб навчити студентів аналізувати лінгводидактичні ситуації спілкування, комунікативно доречно використовувати мовні засоби, зокрема й невербальні, різноманітні інтерактивні прийоми, як-от: ділова, рольова гра, імітаційне моделювання ситуацій, неімітаційна гра тощо, наприклад: ділова гра “Тропи”: продемонструвати фрагмент уроку (етап сприймання й осмислення навчальної інформації) для учнів 4 класу, де знайомимо з тропами (метафора, порівняння, уособлення – без уживання термінів); розробити паспорт проекту “Як місто Прилуки “живе” у тексті?”

Зміст роботи на практичних заняттях передбачає повторення студентами важливих лінгводидактичних понять, що впливає на вибір методів навчання. Наприклад, для повторення відомостей про “текст-розповідь” ефективними є традиційні методи: бесіда, робота з підручником, спостереження над лінгвістичним поняттям, а також інтерактивні: робота в парах, робота в групах, навчаючи – вчуся, мікрофон тощо. Практика свідчить, що розподіл методів на традиційні та інтерактивні умовний, а межі між ними нестійкі, спостерігається активне взаємопроникнення методів.

Робота з дидактичним матеріалом методично доцільна як фронтальна, так і в парах, у групах. Наприклад:

□ Вивчаючи типи текстів з учням 2 класу, молодий учитель так побудував етап вивчення нового матеріалу:

Прочитати тексти. Про що говориться в кожному тексті? У якому тексті про щось розповідається? У якому тексті є опис? Який текст містить міркування. Отже, є текст-розповідь, текст-опис, текст-міркування.

1.Ромашка росте у полі. Дівчата любляють плести віночки з ромашок. Ромашка символізує доброту, ніжність.

2.Ромашка — трав'яниста рослина. Рівна, висока з яскравою жовтою голівкою, в білих прозорих пелюстках.

2.Ромашка — корисна лікарська рослина. Вона лікує людину від застуди.у Ромашка відмінний заспокійливий засіб, корисний для здорового сну і відпочинку. чашка чаю з ромашки на ніч, заспокоїть нерви, зніме напругу, прискорить засипання

А як вважаєте ви? Вас влаштовує таке пояснення? Запропонуйте власний варіант пояснення. Як організуєте роботу, щоб пояснити учням 3 класу, що таке есе?

Студенти, опинившись в умовах, максимально наближених до реальних, мають змогу оцінити себе, переконалися в необхідності збагачувати власні знання, удосконалювати професійні вміння й навички.

Збагаченню словникового запасу студентів термінологічною лексикою сприяють такі вправи: останнім часом у педагогіці з'являється багато нових слів. Скласти по 2–3 словосполучення з поданими словами: *компетенція, компетентність, електронні ресурси, скрапбукінг; підготувати*

самопрезентацію “Я – особистість і фахівець”; створити есе “Учитель – професія чи покликання” [3, 128].

Отже, практичні заняття сприяють розвитку пізнавальної активності й самодіяльності студентів, розвивають творче професійне мислення, уміння висловлювати й аргументувати власні думки, критично аналізувати аргументи опонентів, використовувати теоретичні знання для розв’язання професійних завдань, дають можливість забезпечити застосування технологій особистісно зорієнтованого, розвивального навчання та навчання за інтерактивними методиками.

Література

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України / А. М. Алексюк. – К. : Либідь, 1998.
2. Греб М. М. Використання дидактичного потенціалу проблемного підходу в процесі вивчення лексикології української мови у вищій школі / М. М. Греб // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, III (44), Issue: 92, 2016. – P. 21–26.
3. Грона Н. В. Підготовка студентів педагогічних коледжів до формування у молодших школярів текстотворчих умінь : монографія / Н. В. Грона. – Ніжин : ПП Лисенко М. М., 2017. – 592 с.
4. Дроздова І. П. Методика викладання, педагогіка та психологія вищої освіти : навч. посібн. / І. П. Дроздова. – Харків : ХНАМГ. – 2008.
5. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посібн. / М. М. Фіцула. – К. : “Академвидав”, 2006. – 352 с.

Данилкіна Г.І.,

магістрант,

Бердянський державний педагогічний університет,
науковий керівник – к. пед. н., доц. **Л. О. Алексєєва**

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПОСТРОЕНИЯ БЕЗЛИЧНЫХ ПРЕДЛОЖЕНИЙ (НА МАТЕРИАЛЕ ПРОИЗВЕДЕНИЙ Л. ЛЕОНОВА И К. СИМОНОВА)

Изучение типов простого предложения – одна из важнейших сторон работы языковедов в области синтаксиса русского языка. Многочисленность проблем, возникающих при изучении безличных конструкций, связана с тем, что этот особый тип односоставных предложений не представляет собою единства ни по структуре, ни по функциональному назначению отдельных членов.

Проблема изучения безличных предложений привлекает к себе пристальное внимание исследователей на протяжении всей истории лингвистики. К данной проблеме обращались такие видные ученые, как